

پاسخ تشریحی جامعه‌شناسی کنکور سراسری

محمدابراهیم مازنی

۱۶۶- گزینه‌ی ۴

تشریح نادرستی سایر گزینه‌ها:

گزینه‌ی ۱: نظم موجود در جهان اجتماعی، تکوینی نیست؛ بلکه آگاهانه و اعتباری است.
گزینه‌ی ۲: همه‌ی پدیده‌های اجتماعی بعد ذهنی و نامحسوس دارند؛ اما همه‌ی آن‌ها بعد عینی و محسوس ندارند.
گزینه‌ی ۳: آگاهی‌ای که جهان اجتماعی را می‌سازد، یک نوع آگاهی مشنرک و عمومی است. از سوی دیگر، نظم جهان اجتماعی، تکوینی نیست.

جامعه‌شناسی ۱، زندگی اجتماعی، صفحه‌های ۱۸ و ۱۹

۱۶۷- گزینه‌ی ۱

تعارض فرهنگی، اضطراب‌ها و نگرانی‌های اجتماعی فراوانی به همراه دارد.

اگر جهان اجتماعی در تعامل با جهان‌های دیگر، بر عقاید و ارزش‌های خود پافشاری نکند، داد و ستد فرهنگی به لایه‌های عمیق آن سرایت می‌کند و در صورتی که به مرور زمان، به عقاید و آرمان‌های خود پشت کند، دچار تحولات هویتی می‌شود.
اگر یک جهان اجتماعی با کاستی‌ها و بن‌بست‌های درونی مواجه شود، گرفتار کهولت و مرگ می‌شود. مرگ یک جهان اجتماعی هنگامی رخ می‌دهد که با وجود به کارگیری تمامی ظرفیت‌های خود، از پاسخ‌گویی به نیازهای طبیعی و جسمانی یا فطری و معنوی انسان‌ها باز می‌ماند. مرتاض شدن، نشانه‌ی جود کاستی‌ها و بن‌بست‌های درون فرهنگی است.

جامعه‌شناسی ۱، هویت، صفحه‌های ۸۷، ۹۳ و ۹۷

۱۶۸- گزینه‌ی ۱

طبقه‌ی متوسط در جوامع فئودالی، جهت کسب اعتبار برای خودش، به ارزیابی گروه‌های دیگر براساس مفید بودن یا نبودن آن‌ها پرداخت و با ارزیابی اشراف با معیار فایده‌مندی آن‌ها را بی اعتبار ساخت؛ زیرا خود را تولیدکننده و مفید، و اشراف را مصرف‌کننده و سربار جامعه معرفی می‌کرد. پذیرش این معیار توسط عموم مردم، به پیدایش فرهنگ فایده‌گرایی منجر شد که همه‌ی انسان‌ها را صرفاً براساس همین ملاک ارزیابی می‌کرد. این روند به شکل‌گیری جوامعی انجامید که در آن‌ها وضعیت اقتصادی افراد، موقعیت اجتماعی آن‌ها را معین می‌کرد و سایر ویژگی‌های هویتی به آن وابسته می‌شد.

جامعه‌شناسی ۱، هویت، صفحه‌ی ۸۴

۱۶۹- گزینه‌ی ۲

نظام فرهنگی و نظام سیاسی بر یکدیگر تاثیر می‌گذارند. نظام فرهنگی عقاید، ارزش‌ها و اصول حاکم بر نظام سیاسی را تعیین می‌کند و اگر عملکرد نظام سیاسی در جهت عقاید و ارزش‌های فرهنگی جامعه باشد، نظام فرهنگی اقتدار نظام سیاسی را نیز تأمین می‌کند؛ اما اگر نظام سیاسی به دلایل داخلی و یا تحت تأثیر و فشار عوامل خارجی، از اصول و ارزش‌های فرهنگی خود عدول کند، نظام فرهنگی اقتدار نظام سیاسی را کاهش می‌دهد (تاثیر نظام فرهنگی بر نظام سیاسی). از طرف دیگر، نظام سیاسی نیز اگر به ارزش‌های فرهنگی جامعه وفادار بماند، با استفاده از مدیریت سیاسی خود، به بسط و توسعه فرهنگ کمک می‌کند و اگر از ارزش‌ها و آرمان‌های فرهنگی دور شود، زمینه‌ی تعارضات، تزلزل و بحران‌های فرهنگی و هویتی را پدید می‌آورد (تاثیر نظام سیاسی بر نظام فرهنگی).

هرگاه قدرت برای رسیدن به هدفی معین سازمان پیدا کند، سیاست پدید می‌آید. زیرا سیاست، اعمال قدرت سازمان یافته برای دستیابی به هدفی معین است.

ارسطو حکومتی را که در آن اکثریت مردم براساس حقیقت و فضیلت حضور و فعالیت دارند، جمهوری (پولیتی) می‌خواند.

جامعه‌شناسی ۱، هویت، صفحه‌های ۱۱۹ تا ۱۲۱

۱۷۰- گزینه‌ی ۳

تعهد و مسئولیت: فرهنگ جهانی باید روحیه تعهد و مسئولیت را در انسان‌ها ایجاد کند تا زمینه گسترش و تحقق عقاید و ارزش‌های جهان‌شمول را فراهم آورد.

عقلانیت: پاسخ به پرسش‌های جدید و متغیر بشر (مانند بحران‌های زیست‌محیطی) مربوط به عقلانیت در سطح دوم است.

عدالت: با این ویژگی می‌توان از تفرقه بین جوامع و تباہ شدن منابع و امکانات بشر پیشگیری کرد.

جامعه‌شناسی ۲، فرهنگ جهانی، صفحه‌های ۱۵ و ۱۶

۱۷۱- گزینه‌ی ۴

تقابل شمال و جنوب تقابلی جهانی است و در صورتی که فعال شود، بسیاری از چالش‌های درونی کشورهای غربی، دیگر بار فعال خواهند شد.

در شرایطی که جوامع غیرغربی، مدیریت خود را در گزینش عناصر مناسب فرهنگ غربی از دست می‌دهند، غرب مدیریت انتقال فرهنگ خود را در چارچوب اهداف اقتصادی و سیاسی موردنظر به دست می‌گیرد.

نادیده گرفتن تفاوت علوم انسانی با علوم طبیعی، ظرفیت‌ها و قابلیت‌هایی را از علوم انسانی و اجتماعی سلب می‌کند.

جامعه‌شناسی ۲، ترکیبی، صفحه‌های ۷، ۷۰ و ۱۹

۱۷۲- گزینه‌ی ۳

منورالفکران غرب‌گرا که در قدم‌های نخست از ضرورت اصلاحات در دولت‌های کشورهای اسلامی خود سخن می‌گفتند، در نهایت با حمایت کشورهای غربی، در جوامع خود حکومت‌های سکولار تشکیل دادند.

نظریه پردازان لیبرال، آزادی فعالیت صاحبان سرمایه را ضامن پیشرفت جامعه می‌دانستند و مخالف هر نوع مداخله دولت در اقتصاد بودند. آنان حتی کمک به مستمندان را بیهوده می‌دانستند.

منورالفکران غرب‌گرا، نسبت به کشورهای استعمارگر احساس خطر نمی‌کردند، بلکه حضور سیاسی و اقتصادی آنان را فرصت می‌دانستند.

جهان‌گشایی و امپراتوری اغلب با کشتار و خسارت‌های انسانی و اقتصادی فراوان همراه بوده است.

جامعه‌شناسی ۲، ترکیبی، صفحه‌های ۲۰، ۷۶، ۱۱۰ و ۱۱۱

۱۷۳- گزینه‌ی ۲

تنوع و تکثر معانی، موجب پیچیدگی کنش‌های انسانی و دشواری فهمیدن معانی آن‌ها می‌شود.

اگر اعضای جهان اجتماعی مبهوت و مقهور جهان اجتماعی دیگر شوند و در نتیجه، حالت فعال و خلاق خود را در گزینش عناصر فرهنگی دیگر از دست بدهند، دچار خودباختگی فرهنگی می‌شوند؛ در آن صورت عناصر فرهنگی دیگر را بدون تحقیق و گزینش و به صورت تقلیدی فرا می‌گیرند.

امروزه، جهانی‌شدن و توسعه ارتباطات، از سویی زمینه‌ی شکل‌گیری جهانی بدون مرز را فراهم کرده است که در آن، در هم آمیختن فرهنگ‌ها موجب می‌شود که فرهنگ‌ها کاملاً خالص و ثابت نباشند و هویت‌ها به شدت دستخوش تغییر شوند.

جهان اجتماعی که متناسب با نیازهای معنوی و روحی افراد عمل نکند، به پرسش‌های آن‌ها درباره معنای زندگی و مرگ پاسخ ندهد، از این پرسش‌ها غفلت کند یا به پوچ انگاری برسد؛ نشاط زندگی را از دست می‌دهد و با انواع مختلف آسیب‌ها مانند یأس، ناامیدی و خودکشی افراد روبه‌رو می‌شود.

جامعه‌شناسی ۱، هویت، صفحه‌های ۹۳ و ۹۸؛ جامعه‌شناسی ۳، ترکیبی، صفحه‌های ۵۰ و ۱۶

۱۷۴- گزینه‌ی ۳

مطابق با رویکرد لیبرالی نسبت به نابرابری، قشربندی اجتماعی در همه‌ی زمان‌ها و مکان‌ها وجود داشته است و نباید حذف شود. در مقابل، رویکرد کمونیستی معتقد است که قشرندی اجتماعی نتیجه‌ی روابط سلطه‌جویانه میان انسان‌هاست و باید برداشته شود. این رویکرد عدالت اقتصادی را از آزادی و سایر ارزش‌ها مهم‌تر می‌داند. در رویکرد کمونیستی مالکیت خصوصی لغو می‌شود اما رویکرد عدالت اجتماعی، به دنبال حذف مالکیت خصوصی نیست.

جامعه‌شناسی ۳، نابرابری اجتماعی، صفحه‌های ۷۰ تا ۷۳

۱۷۵- گزینه‌ی ۱

ارزیابی پدیده‌ها با ملاک‌های ارزشی خوب یا بد: جامعه‌شناسی انتقادی اعتقاد به اینکه انتقاد و تجویز، خارج از حوزه‌ی علم است: در کتاب درسی این موضوع را در ذیل عقاید جامعه‌شناسان تفسیری آورده است؛ اما درباره‌ی جامعه‌شناسان انتقادی هم صدق می‌کند.

اعتقاد به تفاوت کمی میان جوامع: جامعه‌شناسی تبیینی

تلاش برای حفظ ظرفیت افشاگری و رهایی بخشی برای علوم اجتماعی: جامعه‌شناسی انتقادی

جامعه‌شناسی ۳، ترکیبی، صفحه‌های ۴۸، ۴۹ و ۷۶ تا ۷۹ و ۱۹

۱۷۶- گزینه‌ی ۴

جامعه‌شناسان انتقادی همانند جامعه‌شناسان تفسیری بر توانایی و خلاقیت افراد در ساختن جهان اجتماعی تأکید می‌کنند اما کم‌توجهی رویکرد تفسیری به ساختارهای اجتماعی و تأثیر این ساختارها بر زندگی افراد را درست نمی‌دانند.

در دوره‌ی پسامدرن، همه‌ی آنچه در دوره‌ی مدرن پدید آمده بود - از جمله سیاست همانندسازی هویت - مورد نقد قرار گرفت و به جای آن، هویت‌های خرد، محلی و فردی مورد تأکید و توجه قرار گرفت. در این دوره، تکثر، تنوع و حتی بی‌ثباتی و تغییرات مداوم هویت‌ها، مطلوب دانسته شد و هویت ملی و وحدت و ثبات و استمرار همراه با آن، نامطلوب پنداشته شد.

هر کنش سیاسی، یا به قصد تغییر وضع موجود انجام می‌شود یا با هدف حفظ آن.

جامعه‌شناسی ۳، ترکیبی، صفحه‌های ۶۲، ۷۸ و ۱۵

۱۷۷- گزینه‌ی ۲

علم مدنی فارابی درباره‌ی هنجارها، نحوه‌ی رفتار و سبک زندگی کنشگران سخن می‌گوید و باید‌ها و نباید‌هایی برای زندگی اجتماعی تجویز می‌کند.

علم مدنی فارابی به تبیین یعنی علت‌یابی واقعیت‌های اجتماعی و بررسی تغییرات و تحولات آن‌ها می‌پردازد.

فارابی با توجه به جوامع زمان خود و جوامع گذشته و همچنین با استدلال عقلی، جوامع مختلف را بر اساس نوع علم، اندیشه، فرهنگ و رفتاری که دارند، به انواعی تقسیم کرده است.

علم مدنی فارابی درباره‌ی هنجارها، ارزش‌ها و آرمان‌های جوامع مختلف، داوری علمی می‌کند و رویکرد انتقادی به جامعه‌ی خود و دیگر جوامع دارد.

جامعه‌شناسی ۳، پیشینه‌ی علوم اجتماعی در جهان اسلام، صفحه‌های ۹۷ و ۹۸

۱۷۸- گزینه‌ی ۳

میرزای نائینی در نظریه‌ی خود، بر حمایت مردم از تشکیل مجلس در نظام مشروطه، تأکید می‌کند. قوم‌نگاری، نوعی پژوهش کیفی براساس مشاهده‌ی مشارکتی است که در آن محقق به دنبال پرده برداشتن از معنایی است که در کنش‌ها نهفته‌اند.

ساختار اجتماعی چگونگی رابطه و پیوند میان پدیده‌های اجتماعی مختلف است.

جامعه‌شناسی ۳، ترکیبی، صفحه‌های ۲۳، ۵۱ و ۱۰۹

۱۷۹- گزینه‌ی ۴

عقل نظری: واقعیت‌هایی را که مستقل از آگاهی و اراده‌ی انسان وجود دارند، شناسایی می‌کند و علومی مانند فلسفه، ریاضیات و طبیعیات را پدید می‌آورد. برای مثال قانون علیت در فلسفه یا قانون جاذبه‌ی زمین در فیزیک با این عقل شناخته می‌شوند.

عقل عملی: واقعیت‌هایی را که با آگاهی و اراده‌ی انسان به وجود می‌آیند، مانند ارزش‌ها و آرمان‌ها، شناسایی می‌کند؛ مثلاً خوبی عدالت و بدی ظلم را می‌شناسد. این عقل، علوم انسانی و اجتماعی را پدید می‌آورد.

جامعه‌شناسی ۳، افق علوم اجتماعی در جهان اسلام، صفحه‌ی ۱۱۴

۱۸۰- گزینه‌ی ۱

نظم اجتماعی پیش‌بینی رفتار دیگران و همکاری با آن‌ها را امکان‌پذیر می‌نماید؛ باعث می‌شود شما بدانید که چه توقعات و انتظاراتی می‌توانید از دیگران داشته باشید و اتفاقات غیرمنتظره، شما را از همکاری با دیگران باز ندارند.

در جامعه‌شناسی تبیینی، ارزش‌های انسانی قابل بررسی نیستند.

در دوره‌ی رنسانس، دنیاگرایی رایج در سطح هنجارها، رفتارها و زندگی مردم، زمینه‌ی گسترش فلسفه‌های روشنگری را فراهم آورد.

جامعه‌شناسی ۲، فرهنگ معاصر غرب و نظام نوین جهانی، صفحه‌ی ۵۰؛ جامعه‌شناسی ۳، نظم اجتماعی، صفحه‌های ۲۱ و ۲۶

۱۸۱- گزینه‌ی ۴

استعمار نو پس از شکل‌گیری جنبش‌های استقلال‌طلبانه‌ی کشورهای مستعمره، طی قرن بیستم به وجود آمد.

با شکل‌گیری استعمار و نفوذ دولت‌های غربی در کشورهای اسلامی، جریان اجتماعی دیگری به موازات نخستین بیدارگران اسلامی شکل گرفت. نسل اول این جریان به منورالفکران و نسل دوم آن به روشنفکران شهرت یافتند.

هویت هر جهان اجتماعی، براساس عقاید، آرمان‌ها و ارزش‌های کلان آن جهان اجتماعی شکل می‌گیرد.

انقلاب‌های اجتماعی، اندیشه‌های جدید، شاهکارهای هنری و اختراعات بزرگ هنگامی پدید می‌آیند که انسان از نظم موجود گامی فراتر می‌گذارد.

جامعه‌شناسی ۱، هویت، صفحه‌ی ۶۸؛ جامعه‌شناسی ۲، ترکیبی، صفحه‌های ۲۴ و ۱۱۰؛ جامعه‌شناسی ۳، کنش اجتماعی، صفحه‌ی ۳۷

۱۸۲- گزینه‌ی ۲

اگر در سخن گفتن با دیگری، از زبان خود برای ترغیب او به انجام کاری که ما می‌پسندیم استفاده کنیم، از عقل ابزاری بهره برده‌ایم.

اگر در یک جهان اجتماعی بحران هویت پدید آید، راه برای دگرگونی هویت فرهنگی آن جهان اجتماعی باز می‌شود. در آن صورت تغییرات اجتماعی از محدوده‌ی تغییرات درون جهان اجتماعی فراتر می‌روند و به صورت تحولات فرهنگی درمی‌آیند.

لیبرالیسم اولیه با تکیه بر شعار آزادی و به ویژه آزادی اقتصادی، راه استثمار را برای صاحبان ثروت باز کرد و عدالت را نادیده گرفت.

جامعه‌شناسی ۱، هویت، صفحه‌ی ۹۲؛ جامعه‌شناسی ۲، چالش‌های جهانی، صفحه‌ی ۷۸؛ جامعه‌شناسی ۳، پیشینه‌ی علوم اجتماعی در

جهان اسلام، صفحه‌ی ۱۰۳

۱۸۳- گزینه‌ی ۱

نمادها یکی از پدیده‌های اجتماعی هستند.

اندازه‌گیری اجزای بدن در ایام جنگ جهانی دوم برای تعیین این‌که چه کسی از نژاد برتر برخوردار است و برگزاری جشنواره‌های زیبایی در روزگار ما، نشان‌دهنده‌ی تأکید افراطی بر امور قابل مشاهده‌اند.

در مواقعی که جهان اجتماعی با کاهش یا رشد جمعیت مواجه می‌شود، نهاد سیاست که مسئولیت هماهنگی نهادها را برعهده دارد، برای حلّ مشکل جمعیت چاره‌اندیشی می‌کند و با همراهی مردم تدابیری را اتخاذ می‌کند که سیاست‌های جمعیتی نامیده می‌شوند.

مجسمه داوود اثر میکل آنژ، بازگشتی به هنر یونان باستان در دوران رنسانس است.

جامعه‌شناسی ۱، ترکیبی، صفحه‌های ۱۳ و ۱۲۹؛ جامعه‌شناسی ۲، فرهنگ معاصر غرب و نظام نوین جهانی، صفحه‌ی ۴۸؛ جامعه‌شناسی ۳، کنش اجتماعی، صفحه‌ی ۳۸

۱۸۴- گزینه‌ی ۲

تشریح گزاره‌های نادرست:

عبارت دوم: برای فهم دلالت‌های کنش باید به زمینه‌ی فرهنگی‌ای که کنشگر در آن عمل می‌کند مراجعه کنیم.

عبارت سوم: بسیاری از جوامع غیرغربی، در رویارویی با جهان غرب، به دلیل اینکه مرعوب قدرت اقتصادی و سیاسی برتر غرب گشتند، به خودباختگی فرهنگی گرفتار شدند.

عبارت چهارم: مقاومت انقلاب اسلامی ایران در دهه‌ی نخست پیدایش آن نشان داد بلوک شرق، تنها رقیب بلوک غرب نیست و موقعیت جهان اسلام را به عنوان یک قطب فرهنگی تثبیت کرد.

جامعه‌شناسی ۱، هویت، صفحه‌ی ۹۹؛ جامعه‌شناسی ۲، بیداری اسلامی و جهان جدید، صفحه‌ی ۱۳۲؛ جامعه‌شناسی ۳، ترکیبی، صفحه‌های ۵۰ و ۸۶

۱۸۵- گزینه‌ی ۳

اگر محققى بخواهد تمامی ابعاد یک پدیده‌ی اجتماعی خاص مثلاً یک فرد، یک نهاد اجتماعی یا یک فرهنگ را مطالعه کند و عمق پنهان و منحصر به فرد بودن آن را نشان دهد، از مطالعه‌ی موردی استفاده می‌کند.

غرب‌زدگی جوامع غیرغربی مهم‌ترین مانع تعامل آن‌ها با جهان غرب است.

چالش فقر و غنا چالشی همیشگی است ولی بحران اقتصادی اغلب دوره‌ای و مقطعی است.

جامعه‌شناسی ۱، هویت، صفحه‌ی ۹۹؛ جامعه‌شناسی ۲، چالش‌های جهانی، صفحه‌ی ۹۲؛ جامعه‌شناسی ۳، معنای زندگی، صفحه‌های ۵۰

و ۵۱